

Kielbik, Jerzy

"Stanislaus Hosius. Sein Wirken als Humanist, Theologe und Mann der Kirche in Europa", hrsg. Bernhart Jähnig und Hans-Jürgen Karp, "Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands" Beiheft 18, Münster 2007 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie 1, 73-74

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

R ECENZJE I OMÓWIENIA

***Stanislaus Hosius. Sein Wirken als Humanist, Theologe und Mann der Kirche in Europa*, hrsg. Bernhart Jähnig und Hans-Jürgen Karp, Zeitschrift für die Geschichte und Alttertiumskunde Ermlands, Beiheft 18, Aschendorff Verlag, Münster 2007, ss. 235.**

Pięćsetna rocznica urodzin kardynała Stanisława Hozjusza (1504–1579) zaowocowała dwoma sympozjami zorganizowanymi w Münster oraz w Olsztynie. Nie miały one charakteru konkurencyjnego, lecz wzajemnie się uzupełniały. Pierwsza odbyła się 19–20 kwietnia 2004 r., druga dwa tygodnie później 4–5 maja. Obydwie również zaowocowały publikacjami zbierającymi wygłoszone tam referaty. Pierwsza ukazała się książka prezentująca konferencję mającą miejsce w Polsce¹, jako druga prezentowana tutaj praca niemiecka.

Opracowanie to zostało zredagowane przez Bernharta Jähniga i Hansa-Jürgena Karpa. Ten drugi jest również autorem wstępu, w którym przedstawił założenia konferencji oraz zaprezentował treść książki. Publikacja w układzie treści odzwierciedla założenia tegoż dwudniowego sympozjum. Pierwsza część, w świetle najnowszych badań różnych dyscyplin naukowych, ma ukazać Hozjusza jako humanistę, teologa i dyplomata. Druga zaś ma stawiać nowe pytania, w tym ująć różnorodną aktywność Kardynała w Europie (s. VII).

Pierwszą część rozprawy, zatytułowaną *Hosius als Humanist, Theologe und Diplomat*, otwiera artykuł Wilhelma Ribhegge *Erasmus und die europäischen Kontakte polnischer Humanisten* (ss. 1–18). Artykuł ten ma charakter nieco szerszy, niż miałyby to wynikać z założeń konferencji – prezentacja sylwetki Hozjusza. Autor przedstawia bowiem korespondencję, jaką prowadził Erazm z Rotterdamu z Polakami, m.in. Janem Łaskim, Piotrem Tomickim i właśnie Stanisławem Hozjuszem.

Kolejny artykuł, autorstwa Jadwigi Ambrozji Kalinowskiej, ma charakter znacznie węższy, odnosi się już bezpośrednio do osoby i dzieła Kardynała. Autorka zatytułowała go *Stanislaus Hosius als Humanist* (ss. 19–26). Zaprezentowała w nim na tle polskiego i europejskiego renesansowego humanizmu obraz człowieka i jego dzieła. Wątek podjęty przez autorkę odnalazł kontynuację w artykule Henryka Damiana Wojtyski *Stanislaus Hosius im Kreise der römischen Humanisten 1558–1560* (ss. 27–37).

W dalszej części omawianej książki czytelnik zaznajamiany jest z dziełem Hozjusza i jego rozumieniem religii i wiary. Tę partię książki rozpoczyna tekst autorstwa Jacka Jezierskiego *Bausteine der Christologie des Wortes Gottes in der hosianischen Theologie* (ss. 39–49), wyjaśniający rolę słowa Bożego w teologii hozańskiej. Kontynuuje tę tematykę Dorothea Sattler w artykule *Schriftverständnis und Schriftauslegung Ökumenische Annäherungen* (ss. 50–61). Dalej wątek teologiczny w odniesieniu do kwestii konwertytów podjął Vinzenz Pfnür w opracowaniu *Theologie im Umkreis von Stanislaus Hosius. Die Konvertiten – Die Sicht der Reformation* (ss. 63–83). Tę część

---

¹ *Kardynał Stanisław Hozjusz (1504–1579). Osoba, myśl, dzieło, znaczenie*, pod red. S. Achremczyka, J. Guzowskiego i J. Jezierskiego, Olsztyn 2005.

książki kończy artykuł odnoszący się do wątku z biografii Hozjusza – jego pobytu na dworze Ferdynanda I w charakterze nuncjusza papieskiego. Pisze o tym Alexander Koller w tekście *Die Nuntiatur von Stanislaus Hosius bei Ferdinand I. (1560–1561). Neubeginn der päpstlichen Deutschlandpolitik nach dem Augsburger Religionsfrieden* (ss. 84–99).

Druga część rozprawy zatytułowana została *Konfessionalisierung – Bildung im Geiste des Tridentinums und der Reformation in Preußen*. Artykuł otwierający, autorstwa Winfrieda Eberharda, zatytułowany „*Konfessionalisierung*” als Paradigma für Ostmitteleuropa (ss. 101–111) ukazuje problem roli wyznania we wczesnej epoce nowożytnej i jego miejsca w polityce państwa. W dalszej części książki Stefan Hartmann, wykorzystując zachowaną korespondencję², w tekście *Hosius und Herzog Albrecht* (ss. 113–131) analizuje kontakty biskupa warmińskiego z księciem Albrechtem Hohenzollernem. Z kolei znakomita znawczyni epoki Teresa Borawska zaprezentowała artykuł *Das ermländische Domkapitel zur Zeit des Hosius* (ss. 133–149). Warmińskim klerem za czasów kardynała Hozjusza zajął się Sven Tode w opracowaniu *Zur Ausbildung und Positionierung des ermländischen Klerus unter Stanislaus Hosius* (ss. 151–175). Kolejnym zagadnieniem była rola biskupa warmińskiego w założeniu kolegium jezuickiego w Wilnie. Podjęła je Irena Vaišvilaitė w artykule *Stanislaus Hosius und die Gründung des Jesuitenkollegs in Wilna* (ss. 177–183). Wątek zakonu jezuitów, sprowadzonych na Warmię do Starego Miasta Braniewa właśnie przez Hozjusza, kontynuowany był przez Dietera Breuera w artykule *Jesuitenkultur im Hochstift Ermland* (ss. 185–199).

Kolejne dwa artykuły zamieszczone w omawianej publikacji znajdują się niejako poza wskazanymi częściami. Pierwszy dotyczy niezwykle ważnej kwestii dla poznania działalności duchownego, mianowicie edycji korespondencji Hozjusza. Artykuł ten, zatytułowany *Die Korrespondenz des Hosius. Geschichte und Probleme der Edition* (ss. 201–216), zaprezentowany został przez osobę niezmiernie zasłużoną dla tego zagadnienia – Alojzego Szorca³. Ostatni zaś stanowi klamrę łączącą sympozja, które odbyły się w Niemczech i Polsce. Jest to tekst Stefana Hartmanna *Die Hosius-Jubiläumstatung in Olsztyn/Allenstein* (ss. 217–223), w którym omówił polską publikację pokonferencyjną.

Jerzy Kielbik (Olsztyn)

Jacek Wijaczka, *Procesy o czary w Prusach Książęcych (Brandenburskich) w XVI–XVIII wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2007, ss. 363.

Kultura masowa sprawiła, iż wiele dziedzin życia codziennego, także tego z przeszłości, postrzeganych jest przez pryzmat różnego rodzaju kreacji beletrystycznych, a zwłaszcza filmowych. Powszechność tego typu przekazu wpłynęła na to, że historyczna rzeczywistość staje się mało

² *Herzog Albrecht von Preußen und das Bistum Ermland (1525–1550). Regesten aus dem Herzoglichen Briefarchiv und den Ostpreussischen Folianten*, Köln–Weimar–Wien 1991; *Herzog Albrecht von Preußen und das Bistum Ermland (1550–1568). Regesten aus dem Herzoglichen Briefarchiv und den Ostpreussischen Folianten*, Köln–Weimar–Wien 1993; *Die Herzöge Albrecht Friedrich und Georg Friedrich von Preußen und das Bistum Ermland (1568–1618). Regesten aus dem Herzoglichen Briefarchiv und den Ostpreussischen Folianten mit ergänzenden Schriftstücken bis 1699*, Köln–Weimar–Wien 1994.

³ Ks. prof. Alojzy Szorc jest wydawcą m.in.: *Korespondencji Stanisława Hozjusza kardynała i biskupa warmińskiego*, t. V: *Rok 1564*, oprac. A. Szorc, Studia Warmińskie, 1976, t. XIII; *Korespondencji Stanisława Hozjusza kardynała i biskupa warmińskiego*, t. VI: *Rok 1565*, oprac. A. Szorc, Studia Warmińskie, 1978, t. XV.